

Arabské revoluce

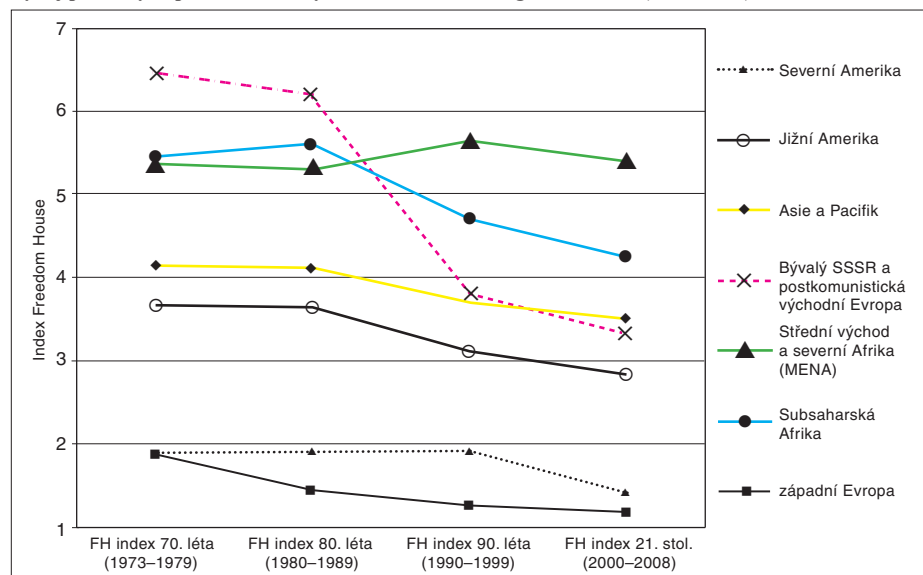
Na aktivisty obsazeném káhirském náměstí Tahrír bylo možné zřetelně odlišit stanová městečka jednotlivých politických stran hájících dílčí zájmy a hodnoty různých skupin obyvatelstva. Nově vzniklé i stávající strany si proto přejí větší politickou pluralitu, aby své zájmy mohly už konečně legálně a účinně hájit. Dále zde měla své stany chudina a nejnižší dělnické vrstvy, kterým šlo především o základní sociální zajištění a ekonomický rozvoj, který by přinesl pracovní místa. V jejich sousedství se pak scházela vzdělaná mládež z facebookové generace, která je alergická na veškeré projevy nesvobody arogantní moci a irituje ji i nedostatek životních příležitostí. Nejen v Egyptě tak byla roznětkou „arabského jara“ kombinace deficitu demokracie s deficitem prosperity v prostředí rychle se modernizujících společností (expanze nových médií, vzdělanosti a urbanizace). Tento článek se soustředí na příčiny arabských revolucí, které si jsou přes jejich rozdílný průběh a dosavadní výsledek do značné míry podobné.

Blízký východ jako zóna koncentrované nesvobody

Jaké jsou nejrepresivnější režimy ve světě? Lukašenkovské Bělorusko, tajnými službami a oligarchy ovládané Rusko, za nedodržování lidských práv a nedostatek demokracie neustále popotahovaná Čína, zkrachovála Kuba nebo snad atomová Severní Korea? Zatímco se třetí globální demokratizační vlna, odstartovaná portugalskou karafiátovou revolucí (1974) a akcelerující pádem Berlínské zdi (1989), postupně prohnala všemi kontinenty, jednomu regionu se vyhnula – Blízkému východu. Jde tak o oblast, kde dlouhodobě narůstá napětí mezi stále svobodomyšlnějším a prodemokraticky orientovaným obyvatelstvem a mimořádně tuhými diktaturami, které na rozdíl od zbytku světa represe ještě utužují (viz graf).

S porušováním lidských práv a mírou represí je na tom podle každoročně zveřejňovaného a podrobně komentovaného žebříčku organizace Freedom House nebo listu The Economist neustále pranýřovaná Kuba mírně lépe než proamerický režim v Bahrajnu (sídli zde americká flotila). Ten proti neozbroje-

Vývoj politických práv a občanských svobod v makroregionech světa (1973–2008)

Pozn.: Vlastní výpočty aritmetického průměru (není váženo populační velikostí států).
Zdroj dat: Freedom House

ným demonstrantům poslal tanky a organizátory protestů nechal bez milosti popraviti. S věčně kritizovanou Čínou lze mírou represí

srovnávat Katar i bouřící se Egypt, jehož režim dostává z USA již od 80. let 20. století každoročně finanční i potravinovou pomoc, a to výměnou za mír s Izraelem a hladký provoz ve strategickém Suezském průplavu. Autoritářsky vedené a revoltující Tunisko a Jemen, ale také dosud stabilnější Omán či Spojené arabské emiráty jsou na tom ještě podstatně hůře než Čína (podrobné údaje o vojenské a ekonomické pomoci Spojených států tamějším diktaturám viz článek Preaching Democracy, Rewarding Authoritarian Rule v časopise Middle East Report č. 226, dostupné na www.merip.org).

Konečně Američany dlouhodobě podporovaný (od r. 1945) a ochraňovaný saúdskoarabský režim, disponující suverénně největšími zásobami ropy na světě, představuje po řadu desetiletí nejméně demokratický arabský stát. Spolu se Severní Koreou, Turkmenistánem či Barmou jde v současné době o nejrepresivnější stát světa, ještě o něco méně svobodný než permanentně kritizovaný Írán. Saúdskoarabský režim je podle podrobných zpráv nevládních organizací (The Human Rights Watch, Amnesty International) podezřelý z nejružnějších zvěstí, v zemi je nelegální jakákoliv opozice, školní učebnice jsou plné netolerance a nenávisti ke všemu odlišnému, pronásledována jsou nejen jiná náboženství (křesťané, židé), ale i muslimové vyznávající jen

Existují různé pokusy kvantifikovat a číselně vyjádřit obtížně měřitelné veličiny, jako je míra demokracie nebo stav lidských práv v jednotlivých zemích. Vše je dále komplikováno tím, že politologové nikdy nedošli k všeobecně přijímané a jednotné definici demokracie. Kromě toho se obsah pojmu demokracie nemění jen v průběhu historie, ale je také zatížen kulturně. Některé kultury mohou například klást větší důraz na povinnosti jedince a jeho závazky vůči komunitě, nikoliv na jeho svobody a práva; je pak těžké soudit jednu kulturu měřítky a normami platnými v kultuře jiné. Různé žebříčky sice vycházejí z mírně odlišných pojetí demokracie, liší se také svou metodologií, jsou ale ve výsledku velmi podobné. Například index Freedom House je vytvářen tak, že pro každou zemi světa je ustaven panel několika expertů (všeobecně uznávaní akademici, lidé z nevládních organizací, novináři se specializací na danou zemi), kteří nezávisle na sobě každoročně známkují dvacet pět okruhů týkajících se politických práv a občanských svobod v této zemi (např. svobodné volby, férová soutěž

politických stran, nezávislost soudnictví, svobodná média, práva menšin, kontrola armády, míra korupce). Jejich činnost je vlastně velmi podobná porotcům známkujícím podle předem zadaných kritérií výkon krasobruslařů nebo gymnastů. Výsledkem je nejen celkové číselné skóre pro každou zemi, ale také podrobný slovní popis stavu všech sledovaných okruhů (něco jako kombinace číselného a slovního hodnocení ve škole). Na časté námitky, vznášené především diktátory kritizovaných zemí, týkající se europocentrismu a hodnotového relativismu (např. ne všechny kultury a náboženství přijímají stejné pojetí demokracie jako Evropané), přesvědčivě odpověděla řada sociologických výzkumů v arabském světě, které došli k závěru, že tamější veřejnost hodnotí míru svobody jednotlivých zemí podobně jako přední západní politologové nebo zde uváděné žebříčky (např. Sýrie a Saúdská Arábie byly pravidelně hodnoceny jako nejméně demokratické, USA nebo Německo jako nejvíce demokratické). Podrobnosti ke konstrukci naleznete na stránkách www.freedomhouse.org.

PLANETA VOLÁ SOS

trochu odlišné pojetí islámu (včetně šíitů). S početnými zahraničními dělníky se zachází jako s otroky, ženy jsou diskriminovány na každém kroku (známý je zákaz, že ženy nesmějí řídit auto), mučení ve věznicích je na denním pořádku a praktikují se také mrzačící tresty, výjimkou není ani středověký trest smrti kamenováním nebo stětí hlavy mečem. Ještě ale nikdo neslyšel o tom, že by snad někdo z Bruselu nebo USA saúdskému monarchovi domlouval, aby si dal ve svém pouštním království věci do pořádku a neprodleně nastoupil cestu demokratizace.

Anatomie diktatur: mnohonásobné odcizení od společnosti

Blízkovýchodní mocenská elita v jednotlivých zemích zjednodušeně vypadá jako malá a uzavřená parta dobrodruhů, která s pomocí nevybíravých metod terorizuje a zastrahuje zbylou většinu podřízeného obyvatelstva. To je vyloučeno nejen z politického rozhodování, ale také z rozdělování „petrodolarů“ a dalších tučných státních příjmů: například v Egyptě příjmy z provozu Suezského průplavu, v Maroku z těžby fosfátů, v Alžírsku z exportu zemního plynu, v Egyptě, Jordánsku i jinde ze štědré pomoci USA, prakticky všechny režimy se pak naučily ve velkém zpoplatňovat významné peněžní převody zasílané emigranty domů svým rodinám a příbuzným.

První mocenský kruh tvoří prezident (v případě monarchií král), jeho rodina a široce rozvětvené příbuzenstvo. Vesměs je obklopen klíčovými ministry (zahraničí, vnitro, obrana), šéfy rozbujelých tajných služeb, armádními generály a neformálními poradci z řad svých nejbližších přátel nebo špičkových technokratů vystudovaných na Západě. Právě zde dochází ke klíčovému politickému a ekonomickému rozhodnutí. Logiku smýšlení vnitřního kruhu v minimalistické zkratce vyjadřuje odpověď třicet let vládnoucího tuniského diktátora Burgiby (1956–1987) na otázku, jak by popsal politický systém své země: „Systém? Jaký systém? Já jsem systém!“

Druhý mocenský kruh je pak zpravidla tvořen oddanými elitními vojenskými jednotkami, které však nejsou režimem hýčkané, cvičené a vyzbrojované pro boj s vnějším nepřítelem, ale především pro krvavé potlačování jakékoliv vnitřní opozice, dále příslušníky zpravodajských služeb, tajné policie a důstojnických sborů dalších silových složek. Často sem patří také významné podnikatelské rodiny, které díky svým kontaktům do nejvyšších pater mocenské pyramidy získávají lukrativní veřejné zakázky, privilegované monopolní postavení na trhu nebo výhody při privatizaci státního majetku. Teprve relativně heterogenní vnější (třetí) mocenský kruh je složen z většiny ministrů, soudců, šéfů legálních politických stran (jsou-li v zemi vůbec nějaké strany povoleny) a byrokratických

Jedna z mnoha letních demonstrací na káhirském náměstí Tahrír, které bylo až do začátku srpna permanentně obsazeno demonstranty. Revoluce jsou v dějinách poměrně řídký jev. Ještě daleko vzácnější jsou pak revoluce úspěšné. Tlak na prozatímní vojenský režim v Egyptě je veden snahou o propuštění několika tisíc politických vězňů zadržovaných v době jarních protestů proti režimu prezidenta Mubárika. V pozadí jsou obavy, že armáda, která byla blízká předchozí diktatuře, využije situaci k tomu, aby se sama chopila moci a zabránila demokratizaci. Foto: K. Černý

špiček státních úřadů (pokud v zemi formálně funguje parlament, tak i z poslanců). Ale také z bosů ochočených odborových svazů, oddaných prorežimních duchovních či z novinařů loajálních vůči režimu (podrobně viz studie předního českého orientalisty a politologa Gombára 2001, 2004, 2007).

Jednotlivci a skupiny, kteří jsou součástí mocenské elity, se chovají jako predátoři, kteří si mezi sebe rozdělují kořist v podobě státních příjmů, jichž se díky kontrole státní moci zmocnili. Nejvíce z daného mocenského rozložení profituje první mocenský kruh, část blahobytu pak „prokope“ i do nižších pater mocenské pyramidy. Společným zájmem všech zúčastněných je udržet stávající stav a vyloučit z dělení moci, privilegií i bohatství zbytek populace. Všechny blízkovýchodní společnosti jsou proto ostře rozštěpené nejen na mocné a zcela bezmocné, ale také na extrémně bohaté miliardáře a zbytek relativně chudých mas.

Soudržnost mocenských kruhů funguje na bázi klientelismu a upevňuje se sňatkovou politikou (například v Egyptě za Mubárika docházelo k uzavírání manželství mezi rodinami vysokých důstojníků a bohatých velkopodnikatelů, ale také loajálních islámských duchovních). Rozštěpení společnosti a odcizení mocenské elity od zbytku populace se dále prohlubuje její viditelnou kulturní odlišností. Především výrazným prozápadním postojem (např. elity v severní Africe často hovoří francouzsky, zatímco zbytek obyvatel arabsky nebo berbersky), ostentativně konzumním životním stylem, módou nebo studiem na Západě (např. členové prvního mocenského kruhu nebo hlavy států v Sýrii, Libyi, Egyptě, Jordánsku, Maroku).

Mocenská elita je vnějšími projevy často natolik cizorodá, až je mnohdy obyvatelstvem chápána jen jako pokračování vlády bývalých evropských kolonialistů nebo dokonce jejich prodloužená ruka (Burgat 2003).

Aby toho nebylo málo, moci se v daných blízkovýchodních zemích zpravidla chopilo několik málo kmenů, ostatní kmeny jsou z mocenské pyramidy vyloučeny. Například v Libyi žije okolo třiceti významných kmenů (celkem je jich asi 140). Mocenskou elitu Kaddáfího režimu ale po roce 1969 utvořil jen jeho rodný kmen Kaddáfa a dále spřízněné a protežované kmeny Magharha a Warfala, které si mezi sebe rozdělily moc v zemi i zisky z exportu ropy. Zejména kmeny z oblasti Kyrenaiky a Behgházi byly naopak dlouhodobě pronásledované, proto revoluce vypukla právě zde. V Maroku zase vládní královská rodina a potomci tradiční venkovské elity spolu s některými privilegovanými berberskými kmeny (základ policie, armády, tajných služeb). Alžírsko pro změnu vede armáda stojící ve středu tří mocenských kruhů (kontroluje státní ropný gigant Sonatrach) pocházejících z revoluční venkovské elity (zejména kmen Oujda), která ve válce za nezávislost (1954–1962) odstranila francouzskou nadvládu a v paralelní krvavé občanské válce i tradiční městské elity. Saúdské Arábii stejným stylem vládne rodina Saúdů a její klientela. Klíčovou roli v ochraně režimu a královské rodiny proti domácí opozici pak sehrává Národní garda z příslušníků spřízněných kmenů. Naopak sunnitské kmeny z oblasti Hidžázu a Asíru jsou z rozhodování a dělení petrodolarů dlouhodobě vyloučeny, proto se zde zrodila nejsilnější opozice proti monarchii, ale i Spojeným státům, které re-

Dlouhověkost arabských režimů (členské státy Ligy arabských států)

Země	Hlava státu	Nástup k moci
Alžírsko	Abdelaziz Bouteflika	1999
Bahrain	Hámid ibn Ísa al-Chalífa	1999
Komorské ostrovy	Ahmed Sami	2006
Džibutsko	Ismail Omar Guelleh	1999
Egypt	Husní Mubárak	1981
Irák	Núrí Málíkí	2006
Jordánsko	Abdalláh II.	1999
Kuvajt	Sabah al-Ahmad al Sabah	2006
Libanon	Nádžíb Míkátí	2011
Libye	Muammar Kaddáfí	1969
Mauretánie	Mohamed Ould Abdel Aziz	2009
Maroko	Muhammad VI.	1999
Omán	sultán Kábús bin Saíd	1970
Palestina	Mahmúd Abbás	2005
Katar	Hamád Ibn Chalífa al-Sání	1995
Saúdská Arábie	král Abdalláh	2005
Somálsko	Šejk Šaríf Ahmed	2009
Súdán	Umar al-Bašír	1989
Sýrie	Bašár al-Asad	2000
Tunisko	Zín Abidín bin Alí	1987
Spojené arabské emiráty	Chalífa ibn Saíd al-Nahaján	2004
Jemen	Ali Abdullah Salih	1978

žim podporují (pocházela odtud také většina atentátníků z 11. září 2001) (Klare 2004, Souleimanov 2007).

Neméně důležitým faktorem posilujícím vnitřní soudržnost mocenské elity, který ale naopak vede k jejímu dalšímu odcizení od zbytku většinové společnosti, je v řadě zemí náboženská nebo konfesijní příslušnost. Syrský režim pochází z menšiny alawitů, ovládá přitom většinovou společnost hlásící se k sunnitskému islámu (podobně v Iráku v éře Saddáma Husajna ovládala menšina arabských sunnitských kmenů zbytek společnosti tvořený šíity a Kurdy). Dalším příkladem je královský režim v Bahrajnu reprezentující část sunnitské menšiny, která vládne šíitské většině (v podobné pozici jsou šíité i v dalších zemích Zálivu). Konflikty, které na první pohled vypadají jako projev náboženské nenávisti nebo etnické nesnášenlivosti, jsou tak na Blízkém východě vesměs důsledkem fungování zdejších nedemokratických represivních režimů, které vede k polarizaci a rozštěpení společnosti.

Mezigenerační odcizení pak představuje poslední významný důvod absence podpory diktaturám ze strany většiny společnosti. V regionu totiž vládou stárnoucí diktátoři velmi mladým populacím. Například v Egyptě činil začátkem milénia průměrný věk ministrů Mubárakovy vlády 62 let, zatímco polovina egyptské populace byla mladší než 25 let. Nejbližší spolupracovníci prezidenta a klíčoví muži prvního mocenského kruhu patřili vesměs ke generaci narozené již ve 30. letech 20. století. Podobná situace panuje i v ostatních režimech. Nejenže tedy vládci nevzešli z demokratických voleb, neřeší problémy většiny, užívají si nepřiměřených

ných privilegií, moci a bohatství, odlišují se svým pozápadnělým a ostentativně luxusním životním stylem, protežují jen vybranou část společnosti a protekčních regionů, pocházejí z několika málo kmenů nebo menšinových náboženských skupin, ale ještě ke všemu je od většiny mladé populace odděluje propast odlišné generační zkušenosti a historické paměti. Nelze si nevšimnout, že k nejsilnějším bouřím došlo tam, kde se hlavy států držely beze změny u moci nejdéle (Tunisko, Egypt, Jemen, Libye).

Neukojený arabský hlad po demokracii

Realita blízkovýchodních diktatur dosud hrubě kontrastuje s vyhraněně prodemokratickým naladěním „arabské ulice“. Arabské veřejnosti v nekonečných spekulativních salonních debatách o údajné nekompatibilitě islámu a demokracie či o přirozeném sklonu Arabů k autoritářství a vládě pevné ruky nedal dlouho nikdo prostor, aby řekla, co si skutečně myslí, jaké postoje zaujímá a k jakým hodnotám se upíná. V posledních letech však byla vypracována řada spolehlivých reprezentativních sociologických výzkumů týkajících se názorů Arabů na demokracii, lidská práva a liberální principy (např. Pew Center, Gallup World Poll, Arab Barometer a World Values Survey).

Naprostá většina Arabů se domnívá, že demokracie není jen exkluzivní výdobytek Západu, ale docela dobře může fungovat i v jejich zemích (v to věří 65 % obyvatel v Egyptě, 70 % v Jordánsku, 79 % v Libanonu, 81 % v Kuvajtu). Drtivá většina z nich se pak hlásí k názoru, že i přes své nedostatky je demokracie přece jen nejlepší systém

vlády (od 83 % v Palestině a Alžírsku až po 92 % v Maroku a Egyptě), a nechává se také jedním dechem slyšet, že by demokracii ráda viděla i ve své vlastní zemi (přes 90 % ve všech arabských zemích). Podpora zřízení, kdy vláda vzejde ze svobodných a nezmanipulovaných voleb, přitom nijak nesouvisí s mírou islámské religiozity. Nábožensky vlažní i vysoce zbožní Arabové s čely otláčenými od modlení demokratickou formou vlády podporují stejně silně.

Arabská veřejnost také jednoznačně podporuje základní liberální principy, bez nichž se stabilní demokracie nikde na světě dlouhodobě neobejde. Drtivá většina Arabů se vyslovuje pro svobodnou a čestnou soutěž více politických stran ve volbách (například 81 % v Libanonu, 65 % v Maroku či Palestině; pro srovnání tento aspekt pokládá za velmi důležitý pouze 60 % Čechů či 50 % Poláků). Pravidelné pluralitní volební zápolení, které by dostalo západním standardům, je přitom realitou dosud jen v Libanonu a Turecku.

Arabské veřejnosti také patrně není cizí princip dělby moci na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. Velmi vysoce vyzdvihuje funkční, spravedlivé a nezávislé soudnictví (např. 88 % v Libanonu, Kuvajtu či Egyptě, v Česku pro srovnání pokládá za velmi důležité 84 %, v Polsku 68 %), které ale dosud není ani v jedné arabské zemi realitou. Obyčejní Arabové si proto přejí, aby se u soudů mohli domoci spravedlnosti, aby soudci nebyli jen prodlouženou rukou politické elity nebo zájmu zbohatlíků, jako je tomu dosud. „Arabskou ulici“ v této souvislosti mimořádně irituje všeobecná korupce, která diskvalifikuje jakékoliv pokusy o nestrannou vládu práva, kde by platila pro všechny stejná pravidla. Například bouřící se Egyptané jsou toho názoru, že vůbec největším problémem země je kromě nedostatku demokracie právě korupce (po 53 % odpovědí u obou otázek). Jako hlavní prioritu blízké budoucnosti pak kromě zlepšení ekonomických podmínek (82 %) udávají právě vybudování spravedlivého soudního systému (79 %) a nestrannou vládu zákona (63 %). Lze důvodně předpokládat, že obdobné názorové rozpoložení panuje také v dalších blízkovýchodních zemích, kde již lidem také dochází trpělivost.

Ani v oblasti podpory svobody slova nejsou Arabové, s údajnými „genetickými“ sklony k nekritickému podržování se mínění autorit a s údajnou kulturně pěstovanou netolerancí a neschopností akceptovat jiné názory, vůbec pozadu. Ba naopak. Za zásadu, aby každý mohl svobodně a veřejně vyjadřovat svůj názor na politické, sociální a ekonomické problémy, se staví naprostá většina Arabů (např. 94 % Egyptanů). Možnost otevřeně kritizovat svou vládu pokládá za enormně důležité 80 % Egyptanů, 86 % Libanonců či 63 % Maročanů (pro srovnání za velmi důležité to pokládá 45 % Čechů a 43 % Poláků).

V ZORNÉM POLI GEOGRAFŮ

Také svobodná média bez zásahů jakékoliv vládní cenzury, což je bohužel běžná praxe všech blízkovýchodních režimů s výjimkou Libanonu, pokládá za naprosto stěžejní většina arabské veřejnosti (velmi důležité pro 75 % Egyptanů, 72 % Libanonců, 65 % Maročanů; to je opět výrazně více než ve většině východoevropských zemí).

Na cestě k revoltě

Na Blízkém východě vládnou po desetiletí neměnné politické systémy rychle se modernizujícím či již většinově plně moderním populacím. To, co mohlo autoritářům v minulosti u převážně tradiční a apolitické společnosti procházet, se dnes stává předmětem kritiky a odporu nastupujících generací. Není možné vládnout jako dříve.

Blízký východ již dávno není regionem masivní negramotnosti. Zastoupení středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných lidí v mladé generaci expanduje a rychle se přibližuje úrovni běžné ve vyspělých zemích. Rostou tak také profesní a životní aspirace nastupujících a stále sebevědomějších populačních ročníků. Většina obyvatelstva také již nežije roztroušena na vesnici, ale koncentruje se ve velkoměstech, která se pak stávají epicentry politické nestability a organizované opozice.

Kapitolou samou o sobě je expanze médií všeho druhu. Zejména nová média (internet, satelitní televize v čele s Al Džazírou) dokázala obejít státem cenzurovaná a kontrolovaná tradiční masmédia (především prorežimní televizní vysílání a rozhlas). Spojené státy a Evropa jsou díky médiím zřetelnou referenční skupinou, se kterou blízkovýchodní obyvatelstvo poměřuje svou nedostatečnou životní úroveň i politické svobody. Stále intenzivněji se však v regionu objevují také informace, které ukazují, že řada kdysi zaostalých rozvojových zemí s podobnou (polo)koloniální minulostí se dokázala vyvíjet do pozice úspěšných ekonomik a klíčových geopolitických hráčů. Co se asi honilo hla-

Marocké studentky i studenti ze sekulárně založených rodin i z rodin vysoce zbožných mají společně velmi vysoké profesní aspirace. Často je jejich snem vysokoškolská a kvalifikovaná profese. Pro svůj sen jsou ochotni tvrdě pracovat, jen málo z nich si však vzhledem k bídným poměrům na trhu práce svůj blízkovýchodní sen splní. Foto: K. Černý

vou zástupům Arabů, kteří na televizních obrazovkách sledovali velkolepou show zahajující olympiádu v Pekingu? Jaké pocity vzbuzují detailní informace o závratném ekonomickém růstu posledních let v sousedním Turecku, růstu tamější životní úrovně, fungující demokracii a vzestupu Ankary do pozice jednoznačné regionální velmoci, která vystupuje stále sebevědoměji nejen vůči západní Evropě a Spojeným státům, ale také vůči Izraeli? Přitom se nelze vyhnout neodbytné otázce, kde udělali tamější diktátoři chybu? Sílí zároveň také přesvědčení, že ani Blízký východ není nutně odsouzen k chronické zastořlosti a diktatuře, ale může naopak projít rychlou změnou, bude-li správně veden.

Nová média pak kromě dlouhodobé změny postojů dokázala pomoci k rychlé mobilizaci protestujících v době nepokojů (mobilní telefony a sociální síť Facebook či

Twitter). Arabské revoluce se šířily na principu sněhové koule, jako tomu bylo v případě televizních revolucí v komunistické východní Evropě. Úspěch tuniské jasmínové revoluce dokázal vyvolat protesty v Egyptě, Bahrajnu a Jemenu, které pak svou úporností v třetím sledu inspirovaly také obyvatelstvo vysoce represivní Sýrie a Libye. Média samotná by však neměla šanci přivést Araby masově do ulic, pokud by jim autoritářské režimy dokázaly nabídnout perspektivu solidního života a možnost plně se podílet na politickém i ekonomickém životě svých zemí. Místo toho však celý arabský Blízký východ sužuje deficit prosperity a demokracie, proti čemuž se na jaře 2011 obyvatelstvo masově vzbouřilo.

Karel Černý, sociolog
karlos.cernoch@post.cz

Arab Revolutions. This study deals with the Arab revolutions of 2011. It focuses on the prosperity deficit and particularly the democracy deficit. The internal components and functions of the power elite often lead to its multifaceted alienation from the rest of society (not only due to aspects of power and wealth, but also to aspects of generation, lifestyle, culture, religion, region or tribe).

APLIKACE DO VÝUKY:

1. Uvedte, o kterých zemích se v médiích běžně referuje jako o nedemokratických režimech porušujících lidská práva (volné asociace). Sestavte jejich seznam. Poté s pomocí internetu vyhledejte indexy míry demokracie v těchto zemích tak, jak je měří organizace Freedom House (případně list The Economist). Poté vyhledejte tytéž indexy pro arabské země a srovnajte je s vaším seznamem největších „hříšníků“. Jak arabské diktatury dopadly? Zjistěte také, jak se tyto žebříčky vytvářejí.
2. Jaké jsou možné důvody „dvojího metru“ zahraniční politiky Spojených států a západní Evropy, který se projevil ostrým postupem vůči diktatuře v Libyi, zdrženlivým postupem vůči revoltám v Tunisku a Egyptě a absencí podpory demokratizačního hnutí v Bahrajnu a Saúdské Arábii?
3. Jak revolty v zemích, jako je Egypt, Tunisko či Libye, ovlivnily turistický ruch? Jak reagovaly turistické kanceláře a majitelé rekreačních destinací v těchto zemích v roce 2011?

LITERATURA A ZDROJE DAT:

- BURGAT, F. (2003): Face to face with political Islam. London: I. B. Tauris.
- ČERNÝ, K. (2011): Svět politického islámu. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, v tisku.
- GOMBÁR, E. (2007): Kmeny a klany v arabském Maghribu. Praha: Karolinum (doporučit lze také starší práce z roku 2001 a 2004 zabývající se podrobně strukturou mocenské elity v Perském zálivu, Íránu nebo Sýrii).
- KEPEL, G. (2002): Jihad. The Trail of Political Islam. Cambridge.
- KLARE, M. (2004): Blood and oil. New York: Metropolitan Books.
- SOULEIMANOV, E. (2007): Politický islám. Praha: Eurolex Bohemia.
- Freedom House (www.freedomhouse.org)
- Pew Research Center (www.pew.org)